

Niet alleen Nederlandse scouts waren in Nederland slachtoffer van oorlogsgeweld. Ook onder de geallieerden waren veel scouts. Sommigen gaven hun leven en kwamen in Nederland om. Bijvoorbeeld omdat ze op onderweg naar of van Duitsland neergeschoten werden of omdat ze tijdens de bevrijding van Nederland gesneuveld zijn.

Jan Brzeski werd op 10 januari 1923 geboren in Rytro, Polen. Zijn grootvader had gevochten in de Januari-opstand en zijn vader was de oprichter en voorzitter van de Rifle Association in Rytro. Jan ging naar de plaatselijke basisschool.

Jan was actief bij Scouting. Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak, werden net als in Nederland, scouts ingezet voor hulpverlening. Hun eerste taak was het observeren van vijandelijke vliegtuigen die boven Rytro verschenen. Jan kreeg op een gegeven moment het bevel om te evacueren naar Lwow, maar toen hij een Duitse patrouille tegenkwam, keerde hij terug naar Rytro en liep 160 km.

Hij besloot om samen met zijn oudere broer Wincenty naar het westen te gaan om zich aan te sluiten bij het Poolse leger dat door generaal Sikorski in Frankrijk was georganiseerd. In februari 1940 bereikten ze in de vrieskou Hongarije te voet, door het met sneeuw bedekte Beskid Sądecki en Slowakije. Daar kwamen Jan en Wincenty onder de hoede van het Rode Kruis. Hun volgende tussenstop was Joegoslavië. Vanuit Split bracht een Pools schip de gebroeders Brzeski met tientallen landgenoten naar Marseille. In het kamp Marseille-Carpiague kreeg hij ID-nummer 1414 en werd hij ingedeeld bij het 9e Gemotoriseerde Zware Machinegeweerregiment C.K.M.

In mei 1940 kwam het Duitse front dichterbij en werd het Franse verzet gebroken. Jan en zijn eenheid evacueerden over het Engelse Kanaal naar Liverpool. Hij belandde in een militair kamp in Schotland, waar hij zich weer bij zijn broer Wincenty voegde. Om zij aan zij met hem te kunnen vechten, vroeg hij om overgeplaatst te worden naar het 14e Jazłowiec Lancers Regiment.

Tot medio 1942, brachten ze door in Oost-Schotland, in de haven van Dundee aan de Noordzee. Daar versterkten Poolse soldaten de waterkant, bouwden bunkers en patrouilleerden langs de kust. Jan werd opgeleid in het bedienen van motorvoertuigen.

In februari 1942 werd generaal Maczek aangesteld als commandant van de 10e Pantserdivisie. Het 14e Cavalerieregiment werd opgenomen in de pantserdivisie. Op de oefenterreinen in Zuid-Engeland oefenden de Polen met de Britten, Canadezen en Fransen. Samenwerking met verschillende eenheden verhoogde hun gevechtsefficiëntie.

Op 6 juni werd de invasie, Operatie Overlord genaamd, gelanceerd. Jan nam deel aan D-day en vocht bij de Slag bij Falaise. Na de Slag bij Falaise begon de 1e Poolse Pantserdivisie, als een onafhankelijke colonne, de Duitse troepen te achtervolgen. Binnen 9 dagen legden ze een afstand van 400 km af, vochten ze talloze gevechten met de terugtrekkende vijand en namen ze meer steden in.

Jan nam deel aan de bevrijding van Breda. Daar verloor hij een tank nadat hij door een put was gereden die vol lag met antitankmijnen. Jan had blaren op beide benen en had lange tijd hevige pijn, maar niemand van de bemanning kwam om. Jan bracht veel tijd door onder de lokale Nederlandse bevolking. In zijn memoires benadrukt hij de honger die de Nederlanders te verduren hadden, en vooral de grote hartelijkheid en hulp die de Polen daar vonden. De gemeenteraad van Breda verleende het ereburgerschap aan de hele divisie onder leiding van generaal Maczek.

Toen de divisie Breda binnenkwam, werden de inwoners overmand vreugde. Alle huizen waren versierd met Poolse vlaggen en vaak stonden er in het Pools de woorden "Dank u wel, Polen" op de huizen. In het voorjaar van 1945 trok de divisie richting de Rijn. Jan dekte de infanterie en geniesoldaten die oversteekplaatsen bouwden voor troepen die richting de havenstad Wilhelmshaven gingen. De 1e Poolse Pantserdivisie, met de 3e Canadese Infanteriedivisie en de 4e Canadese Pantserdivisie, kregen de opdracht om deze Duitse marinebasis in te nemen. De gevechten waren erg zwaar en duurden meerdere dagen.

Na het einde van de vijandelijkheden werden Jan en zijn peloton gedelegeerd naar een stad in de buurt van Oldenburg om bewakings- en patrouilletaken uit te voeren in de bezette gebieden in de Engelse zone. Hij werd vervolgens overgeplaatst naar Essen. Daar droeg zijn peloton gevechtssuitrusting over, verzorgde de interne dienst op de basis, bevoorrading, voedselbezorging en patrouilledienst. De volgende stop was Hannover en bewakingsdienst in het krijgsgevangenenkamp voor Duitse officieren.

In 1947 besloot Jan samen met zijn broer Wincenty terug te keren naar Polen. Toen Wincenty en Jan het treinstation in Rytro bereikten, keken ze door de open deur van de goederenwagon naar buiten. Het hele gezin stond hen toe te zwaaien. De broers Józek en Antek renden om hen te helpen uitladen. Helaas was hun vader al door de communisten gearresteerd. Jan begon zijn eerste baan als vrachtwagenchauffeur maar werd door tussenkomst van de veiligheidsdienst ontslagen *als een sociaal onzeker element*.

Na de oorlog werden soldaten die in het westen vochten vervolgd door de communistische autoriteiten in Polen. Ze werden beschouwd als spionnen, ze hadden moeite om werk te vinden. Ze werden vaak ondervraagd en gevangengezet door de veiligheidsdiensten. Dat overkwam Jan ook.

De laatste jaren bezocht kapitein Jan Brzeski vaak zijn familieleden in België. Jan neemt nog steeds actief deel aan herdenkingen en festiviteiten van de 1e Poolse Pantserdivisie in Polen, België, Frankrijk en Nederland. Hij ontmoet ook jongeren en vertelt hen de geschiedenis van het Poolse leger.

Voor zijn gevechtsprestaties ontving hij vele Poolse, geallieerde en veteranenmedailles.

Meer informatie

[Jan Brzeski | polishexiles \(polishexilesofww2.org\)](http://polishexiles(polishexilesofww2.org))

Dit verhaal is onderdeel van *Scouts in de oorlog*, een verzameling verhalen als eerbetoon aan al die (oud) scouts die zich ingezet hebben voor onze vrijheid en hulp aan de medemens of die slachtoffer werden van oorlogsgeweld, in Nederland en het verre oosten. Met de verhalen willen we inspiratie bieden aan de scouts van nu, in hun wekelijkse activiteiten en als voorbereiding op hun bijdrage aan lokale herdenkingen. Kijk op <http://vrijheid.scouting.nl> voor meer informatie en alle andere verhalen.